

RECENZJA

ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Pani mgr Ewy ŻABOKLICKIEJ

pt. *Bezpieczeństwo dużej aglomeracji miejskiej na przykładzie Miasta Stołecznego Warszawy*

promotor: mjr dr hab. Marcin GÓRNIKIEWICZ

promotor pomocniczy: dr Patrycja BRYCZEK-WRÓBEL

1. PODSTAWA SPORZĄDZENIA RECENZJI

Recenzję sporządzono na podstawie uchwały Rady Dyscypliny Naukowej "Nauki o Bezpieczeństwie" Wojskowej Akademii Technicznej nr 89/RDN NoB/2024 z dnia 30 października 2024 r., zgodnie z którą zostałem wyznaczony na recenzenta w postępowaniu doktorskim Pani mgr Ewy ŻABOKLICKIEJ, która przedłożyła dysertację nt. „Bezpieczeństwo dużej aglomeracji miejskiej na przykładzie Miasta Stołecznego Warszawy”.

Recenzję sporządzono w oparciu o treść art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1571). Zgodnie z tym przepisem:

- rozprawa doktorska ma prezentować ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie albo dyscyplinach oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej,
- przedmiotem rozprawy doktorskiej ma być oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej lub społecznej albo oryginalne dokonanie artystyczne,
- rozprawę doktorską może stanowić praca pisemna, w tym monografia naukowa, zbiór opublikowanych i powiązanych tematycznie artykułów naukowych, praca projektowa, konstrukcyjna, technologiczna, wdrożeniowa lub artystyczna, a także samodzielna i wyodrębniona część pracy zbiorowej.

Tym samym, w recenzji zweryfikowano, czy rozprawa spełnia powyższe wymagania.

2. UWAGI OGÓLNE

Recenzowana rozprawa, pod tytułem „*Bezpieczeństwo dużej aglomeracji miejskiej na przykładzie Miasta Stołecznego Warszawy*”, zredagowana została w postaci wstępu, pięciu rozdziałów merytorycznych, pierwszy z nich zawiera koncepcję metodologiczną prowadzonych badań, zakończenia - stanowiącego podsumowanie ich wyników, bibliografii, spisu rysunków i tabel, oraz załączników. Całość zebrano na 311 stronach. Tekst rozprawy wzbogacono liczbą 9 rysunków, 14 wykresów i 5 tabel. W bibliografii przywołano 36 dokumentów rangi konstytucji, ustawy, rozporządzenia, zarządzenia, wytycznych, 99 pozycji zwartych i artykułów naukowych, oraz 50 publikacji internetowych. Szczegółowa analiza przywołanych pozycji bibliograficznych wskazuje bezpośredni ich związek z tematem rozprawy. Tym samym można wnioskować, że Doktorantka dokonała świadomego i konsekwentnego ich wyboru, unikając przywoływania źródeł o charakterze ogólnym, a w konsekwencji nie zwiększając sztucznie liczby cytowanych źródeł. Do rozprawy dołączono także 37 kwestionariuszy przeprowadzonych wywiadów eksperckich, co pozwala zapoznać się ze zgromadzonymi danymi w czasie badań empirycznych.

Praca jest poprawna pod względem formalnym, jednak nie udało się uniknąć błędów. W mojej opinii największe mankamenty od strony językowej to nadużywanie równoważników zdań, powodujące, że praca w wielu miejscach nabiera charakteru „encyklopedycznego/słownikowego” (np. strony: 92, 94, 96, 98, 100, 142,-143, 170) oraz brak ciągłości wypowiedzi, jej logiki. Mam tu na myśli łączenie ze sobą różnych wątków, zagadnień. Brak spójności wyводу utrudnia percepcję i czytanie pracy (np. strony: 118, 145-150, 171-181). Innym często pojawiającym się mankamentem jest nie stosowanie się do zasad interpunkcji lub brak jednolitości w tym zakresie, np. różne punktory (s. 160 i s. 170), rozpoczynanie raz z wielkiej litery, innym razem z małej (s. 62, s. 124), brak znaków interpunkcyjnych (s. 114, 115). W pracy można także spotkać wiele błędów w zakresie numeracji rysunków, wykresów i tabel, inna numeracja w tekście, inna w podpisach tych elementów (s. 130 i s. 131, s. 150 i s. 151). Zdarzają się też nieliczne literówki, błędy odmiany (np. „Na podstawie wywiadów eksperckich przeprowadzonego...” s. 150, „Jakie są najważniejsze wyzwania w obszarze bezpieczeństwa aglomeracji warszawskiej stoją przed stołeczną obecnie Policją...” s. 139, „W epidemia dalszej swej części określa...” s. 171, „Sytuację kryzysową z reguły postrzegana jest...” s. 174, „Dysertacja składa się ze wstępu, czterech rozdziałów... s. 3 – rozdziałów jest pięć).

3. ZASADNOSĆ PODJĘCIA BADAŃ

W obecnych czasach obserwuje się dynamiczne zmiany w środowisku bezpieczeństwa, zarówno w zakresie ich zasięgu, jak i skali oddziaływania. To co jeszcze wczoraj wydawało się pewne, dziś już przybiera zupełnie inną postać. Dotyczy to również środowiska miejskiego. Podmioty odpowiedzialne za sposób funkcjonowania miasta, zarządzanie ośrodkiem miejskim są zobowiązane między innymi do zapewnienia mieszkańcom właściwego poziomu bezpieczeństwa stosownie do potencjalnych zagrożeń. Ma to oczywiście charakter procesowy, co wynika z dosyć oczywistych względów, chociażby zmian samych zagrożeń. Jedne z nich z biegiem czasu przestają mieć znaczenie, pojawiają się nowe, niektóre stają się nieuniknione, jeszcze z innymi człowiek jest już w stanie sobie poradzić lub ich uniknąć.

Na te permanentne zmiany musi być również odpowiednio przygotowany system bezpieczeństwa miejskiego. Jego analiza systemowa pozwala wskazać właściwości obiektu, na podstawie których można określić jego odporność na potencjalne zagrożenia, czyli podatność na wystąpienie sytuacji zagrażających życiu, zdrowiu i mieniu. Posiadając taką wiedzę, można zidentyfikować słabe strony, niedociągnięcia, miejsca szczególnie wrażliwe i na tej podstawie proponować rozwiązania pozwalające zwiększać odporność przedmiotowego systemu. W mojej ocenie taki cel przyświecał Doktorantce, która zwróciła na to uwagę i dostrzegła konieczność przeprowadzenia analizy w tym zakresie na przykładzie Warszawy. Jako duża aglomeracja miejska stanowi dobry przykład do oceny skuteczności istniejących mechanizmów współpracy między miejskimi podmiotami działającymi w zakresie zapewniania bezpieczeństwa oraz do identyfikacji obszarów wymagających poprawy.

4. OCENA MERYTORYCZNA TREŚCI ROZPRAWY

Temat rozprawy jest obszerny, ciekawy oraz istotny. Spowodowane jest to między innymi tym, że dotyczy bezpieczeństwa, nie tylko rozpatrywanego obszaru, ale każdej pojedynczej jednostki. Analizowany system bezpieczeństwa składa się z wielu elementów, wymagających identyfikacji i oceny z wykorzystaniem odpowiedniego warsztatu badawczego. Nasuwa mi się w tym miejscu najważniejsza uwaga, że wiele treści prezentowanych w rozprawie ma charakter wiedzy powszechnie znanej i dostępnej. Tytuły poszczególnych podrozdziałów sugerują, że powinny one dotyczyć stricte Warszawy, a w znacznej części są rozważaniami o charakterze ogólnym. Poniżej wskażę kilka przykładów.

Dokonana w rozdziale trzecim analiza zagrożeń to zasadniczo prezentacja dostępnych w wielu źródłach typologii zagrożeń, ich definicje oraz potencjalne skutki. Aż się prosi o analizę danych statystycznych dotyczących występowania poszczególnych zagrożeń w Warszawie wraz z ich konstruktywną analizą, w niewielkim zakresie znalazło się to w pierwszym podrozdziale. Uzasadnione są również teoretyczne wprowadzenia do poszczególnych podrozdziałów, ale w mojej ocenie powinny mieć one charakter syntetyczny, a nie dominować nad treściami stricte związanymi z ich tytułem, np. podrozdział 3.1, *Zagrożenia bezpieczeństwa i porządku publicznego*, 1/3 objętości tekstu dotyczy zagrożeń, 2/3 stanowią ogólne rozważania na temat bezpieczeństwa i porządku publicznego, w żaden sposób nie odniesione do aglomeracji warszawskiej. Kolejne dwa podrozdziały jeszcze bardziej lakonicznie odnoszą się do aglomeracji warszawskiej, to powszechna wiedza dotycząca katastrof i awarii technicznych oraz zagrożeń naturalnych przedstawiona w wielu miejscach za pomocą równoważników zdań i w sposób encyklopedyczny, z nieuzasadnionym używaniem wielkich liter. Trudno jest zaproponować racjonalne usprawnienia w systemie bezpieczeństwa aglomeracji warszawskiej nie znając dokładnie miejscowych zagrożeń, prawdopodobieństwa ich wystąpienia, możliwego oddziaływania (skala, zakres) czy danych historycznych w tym zakresie. *Ogólna, zebrana z wielu źródeł wiedza, dotycząca zagrożeń jest na pewno przydatna, ale czy wystarczająca do właściwej oceny systemu bezpieczeństwa konkretnej aglomeracji?*, to moje pytanie do Doktorantki. Należy jednak podkreślić to, że Autorka, we wnioskach do rozdziału, wprost wskazała zagrożenia typowe dla aglomeracji warszawskiej, których źródłem był Plan Zarządzania Kryzysowego m. st. Warszawy i to one były podstawą formułowania rekomendacji w dalszych etapach procesu badawczego. Nie znaczy to, że PZK Warszawy nie był wykorzystany wcześniej, jednak w przedstawionych klasyfikacjach zagrożeń nie występują nawiązania do aglomeracji warszawskiej lub są one jedynie symboliczne, np. s. 101, s. 106, s. 116.

Za kolejny przykład może posłużyć rozdział czwarty dotyczący formacji mundurowych i ich roli w zapewnieniu bezpieczeństwa mieszkańcom aglomeracji warszawskiej. Zgodnie ze wskazanymi problemami badawczymi funkcjonowanie służb mundurowych powinno być podane analizie na tym obszarze. Stąd też, nie do końca rozumiem ideę przedstawiania ogólnych informacji o Policji na poziomie kraju, jej zadaniach, strukturze organizacyjnej KGP, regulacji formalno-prawnych dotyczących funkcjonowania Policji (w tak szerokim zakresie) bez jakiegokolwiek odniesienia się do miasta stołecznego. W mojej ocenie bardziej przydatne byłoby sku-

pienie się na Komendzie Stołecznej Policji, liczbie komend, posterunków itd., posiadanych siłach i środkach, zadaniach realizowanych na terenie aglomeracji, problemach, danych statystycznych w zakresie przestępstw, interwencji itp. Podobnie scharakteryzowano również Straż Miejską, tutaj także brakuje bezpośrednich odwołań do Warszawy, natomiast powszechnie dostępnych informacji w tym zakresie nie brakuje, np. „Sprawozdanie z działalności Straży Miejskiej m. st. Warszawy w 2023 roku”. Biorąc to wszystko pod uwagę, mam kolejne pytanie do Doktorantki: *w jaki sposób czytelnik ma być w stanie zrozumieć propozycje respondentów dotyczące zmian w obecnej strukturze organizacyjnej poszczególnych służb (odpowiedzi na pytanie nr 2 w kwestionariuszu wywiadu) skoro nie zostały one przedstawione w pracy, poza opisową formą struktury PSP w Warszawie?*

Moja druga zasadnicza uwaga dotyczy braku zdefiniowania w pracy (nie udało mi się znaleźć) *systemu bezpieczeństwa aglomeracji warszawskiej*. Jest to istotne, gdyż system ten stanowi przedmiot badań empirycznych. W związku z tym kieruję następne pytanie do Doktorantki: *czy mogłaby Pani przedstawić definicję systemu bezpieczeństwa aglomeracji warszawskiej?*

Uogólniając merytoryczną ocenę pracy, formułuję wniosek, że mimo wskazanych uogólnień Doktorantka z należytą starannością objęła analizami aspekty związane z funkcjonowaniem miejskiego środowiska bezpieczeństwa, a poziom merytoryczny pracy nie budzi większych zastrzeżeń i potwierdza ogólną wiedzę teoretyczną Doktorantki w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie.

5. OCENA KONSTRUKCJI PRACY

Recenzowana rozprawa została zredagowana w układzie wstępu, pięciu rozdziałów, zakończenia, bibliografii, spisów tabel, rysunków i wykresów oraz załączników (kwestionariusze przeprowadzonych wywiadów).

W rozdziale pierwszym rozprawy, „Założenia metodologiczne”, przedstawiono zamysł metodologiczny przeprowadzonych badań. W tym kontekście uzasadniono konieczność ich podjęcia, omówiono cel i przedmiot badań, wskazano problemy badawcze, hipotezy badawcze oraz metody, narzędzia i techniki badawcze. Wyjaśniono także sposób doboru i charakterystyki próby badawczej.

W drugim rozdziale, *Miasto Stołeczne Warszawa jako aglomeracja monocentryczna*, przedstawiono istotę aglomeracji miejskich, wskazując przykładowe definicje tego pojęcia, omówiono proces urbanizacji oraz rodzaje aglomeracji (monocentryczna, policentryczna, bi-centryczna, megapolis) wraz z przykładami. W dalszym etapie scharakteryzowano miasto stołeczne Warszawę i jej dzielnice oraz pełnione przez nią funkcje jako stolicy kraju. Część uwagi poświęcono zagadnieniom związanym z bezpieczeństwem miasta stołecznego oraz oczekiwaniami mieszkańców w zakresie poprawy bezpieczeństwa Warszawy powołując się na badania ankietowe, których wyniki przedstawiono w Załączniku do uchwały nr LXIV/2102/2022 Rady m.st. Warszawy z 12 maja 2022 r.

Rozdział trzeci, *Potencjalne zagrożenia dla aglomeracji*, Doktorantka poświęciła zagrożeniom mogącym wystąpić w aglomeracji warszawskiej. Syntetycznie ujmując treści przedstawione w rozdziale, można postawić tezę, że dotyczy on typologii potencjalnych zagrożeń. W tym aspekcie przedstawiono pojęcie bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz zaprezentowano dane statystyczne dotyczące m.in. liczby interwencji Policji, Straży Pożarnej, Straży Miejskiej, przestępstw na terenie m.st. Warszawy czy kolizji i wypadków drogowych. Część uwagi poświęcono katastrofom naturalnym i awariom technicznym, wskazano ich klasyfikacje, definicje oraz potencjalne skutki. W takim samym ujęciu przedstawiono grupę zagrożeń naturalnych.

W rozdziale czwartym, *Miejsce i rola formacji mundurowych w zapewnianiu bezpieczeństwa mieszkańcom aglomeracji warszawskiej*, Doktorantka zaprezentowała m.in. zadania, przeznaczenie, zakres odpowiedzialności, strukturę organizacyjną oraz uregulowania formalno-prawne dotyczące sposobu funkcjonowania analizowanych służb mundurowych. Jako pierwsza formacja analizie poddana została Policja, następnie Państwowa Straż Pożarna, a po niej Straż Miejska. Rozdział stanowi częściowe sprawozdanie z badań empirycznych przeprowadzonych przez Doktorantkę wśród funkcjonariuszy poszczególnych służb, zajmujących stanowiska kierownicze. Przedstawiono w nim w formie tabelarycznej najczęstsze odpowiedzi udzielone na pytania zawarte w kwestionariuszu wywiadu, pozwalające poznać opinie respondentów dotyczące postrzegania przez nich sposobu funkcjonowania aglomeracyjnego systemu bezpieczeństwa i ich roli w jego prawidłowym funkcjonowaniu i modernizowaniu (doskonaleniu). Nie wiem, dlaczego tylko ten rozdział został poprzedzony wstępem.

Rozdział piąty, *Rekomendacje dla systemu bezpieczeństwa dużej aglomeracji miejskiej*, odnosi się do wyników przeprowadzonych badań, na podstawie których sformułowano autorskie propozycje zmian, których celem jest wzmocnienie systemu bezpieczeństwa aglomeracji warszawskiej. Autorka omówiła zadania administracji publicznej w zakresie zarządzania kryzysowego oraz cel powstania Stołecznego Centrum Bezpieczeństwa Miasta Warszawa. W dalszej części przedstawiła koncepcję konsolidacji sił i środków w sytuacjach zagrożeń dla Warszawy, składającą się z sześciu elementów, której celem jest zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańców poprzez efektywne zarządzanie kryzysowe. Z kolei we wnioskach do rozdziału wskazała rekomendacje służące podniesieniu poziomu bezpieczeństwa miasta stołecznego Warszawy.

W zakończeniu Doktorantka przywołuje założenia metodologiczne procesu badawczego, odnosząc się do problemów badawczych i końcowo weryfikując przyjęte hipotezy.

Dokonując oceny konstrukcji rozprawy stwierdzam, że w treściach poszczególnych jej rozdziałów znalazło się odniesienie do problemów badawczych i hipotez weryfikowanych w toku badań.

6. OCENA METODOLOGICZNA PRACY

Doktorantka zaprezentowała zamysł metodologiczny badań w rozdziale I. *Założenia metodologiczne*, trafnie uzasadniając konieczność ich podjęcia.

Za główny problem badawczy Doktorantka przyjęła pytanie: *Jakie zmiany należy wprowadzić w systemie bezpieczeństwa w Warszawie, aby poprawić skuteczność działania służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo aglomeracji?*

Główny problem badawczy wskazuje na konieczność zbadania związku między sposobem organizacji systemu bezpieczeństwa w Warszawie a skutecznością działania służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo aglomeracji. Na pierwszy rzut oka zastanawia wskazana relacja: wpływ systemu bezpieczeństwa na skuteczność działania służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo aglomeracji. To raczej sposób działania, skuteczność, efektywność tych służb wpływa na to, jak funkcjonuje system bezpieczeństwa. Chociaż i sformułowaną przez Doktorantkę zależność można odnaleźć i jej zbadanie wydaje się celowe. Niemniej Autorka nie w pełni wykazała istnienie takiej korelacji, głównie przez brak jasnego zdefiniowania, co rozumie pod pojęciem skuteczności działania służb oraz które elementy systemu bezpieczeństwa wpływają na rzeczoną skuteczność.

Problem główny został przez Autorkę zdekomponowany na cztery problemy szczegółowe, a rozwiązaniu każdego z nich poświęcono wskazany rozdział pracy, co czyni sprawozdanie z badań czytelne i przejrzyste:

- 1. W jakim zakresie Warszawa jako aglomeracja monocentryczna jest przygotowana na zapewnianie bezpieczeństwa mieszkańcom wobec zagrożeń wynikających z sytuacji kryzysowych?*
- 2. Jakie potencjalne zagrożenia mogą dotyczyć aglomeracji warszawskiej?*
- 3. Jaka jest rola formacji mundurowych w zapewnianiu bezpieczeństwa mieszkańcom aglomeracji warszawskiej?*
- 4. Jakie rekomendacje mogłyby się przyczynić do wzmocnienia dotychczasowego systemu bezpieczeństwa dużej aglomeracji miejskiej na przykładzie aglomeracji warszawskiej?*

W mojej ocenie Doktorantce udało się rozwiązać wszystkie szczegółowe problemy badawcze, pozytywnie weryfikując przyjęte hipotezy robocze, tj.:

- 1. Warszawa jako aglomeracja monocentryczna jest przygotowana do identyfikowania i przeciwdziałania zagrożeniom wynikającym z zaistnienia określonej sytuacji kryzysowej, co jest warunkowane jej rozbudowaną infrastrukturą oraz rozległymi zasobami, w tym ludzkimi, a także spajającymi te składowe w jeden system i wypracowywanymi przed dekadę mechanizmami zarządzania oraz organizacji zasobami stolicy podczas różnorodnych kryzysów. Infrastruktura miejska w Warszawie, mimo dynamicznego rozwoju, jest podatna na awarie i przeciążenia, co zwiększa ryzyko wystąpienia sytuacji kryzysowych;*
- 2. Potencjalne zagrożenia jakie mogą dotyczyć aglomeracji Warszawskiej stanowią pochodne zarówno katastrof naturalnych (wywoływanych między innymi przez postępujące zmiany klimatyczne), katastrof technicznych, jak i działalność człowieka (przestępczość, zamieszki, terroryzm);*
- 3. Służby mundurowe to jeden z fundamentalnie istotnych czynników bezpieczeństwa stolicy, gdyż ich aktywność i widoczna w mieście obecność, wpływają na samopoczucie mieszkańców stolicy, a przez to pozwalają kontrolować emocje tłumów w trakcie występowania zagrożeń mogących wywoływać panikę, co spotęgowałoby rzeczywiste zagrożenia i mogłoby wygenerować jeszcze większe straty;*

4. W wyniku wstępnie przeprowadzonych badań, głównie w oparciu o źródła pisane, można przyjąć, za skuteczną rekomendację służącą utrzymaniu i zwiększeniu poziomu bezpieczeństwa aglomeracji Warszawskiej ze względu na ograniczone ilościowo formacje mundurowe i kadry urzędnicze odpowiedzialne za bezpieczeństwo, byłoby systemowe i ukierunkowane edukowanie jej mieszkańców odnośnie zagrożeń, mechanizmów współdziałania w trakcie ich występowania oraz metodyki samoorganizacji, aby skuteczniej identyfikować i przeciwdziałać tym zagrożeniom.

W zakresie przeprowadzonych przez Doktorantkę badań empirycznych, skoncentrowanych na roli, zadaniach, wyzwaniach, współpracy służb mundurowych w zapewnianiu bezpieczeństwa mieszkańcom aglomeracji warszawskiej, na podkreślenie zasługuje opanowanie przez Doktorantkę warsztatu analizy danych zebranych w trzydziestu siedmiu kwestionariuszach wywiadu. Doktorantka prawidłowo wyciągnęła, na podstawie ich wyników, wnioski, których implikacją było zaproponowanie rekomendacji w zakresie funkcjonowania systemu bezpieczeństwa aglomeracji miejskiej.

7. KONKLUZJA

Doktorantka wywiązała się z postawionych sobie zadań i osiągnęła cel główny dysertacji, tj. opracowała rekomendacje, których celem jest poprawa poziomu bezpieczeństwa w aglomeracji warszawskiej oraz zwiększenie efektywności działań podejmowanych przez podmioty odpowiedzialne za zapewnienie bezpieczeństwa.

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, świadczy o opanowaniu przez Doktorantkę warsztatu prowadzenia samodzielnych badań naukowych oraz wskazuje na ugruntowaną wiedzę teoretyczną Autorki w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie. Rozprawa spełnia tym samym warunki określone w Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

Dlatego też, rekomenduję Radzie Dyscypliny Naukowej "Nauki o Bezpieczeństwie" Warszawskiej Akademii Technicznej przyjęcie dysertacji Pani mgr Ewy ŻABOKLICKIEJ do dalszego procedowania i wnoszę o dopuszczenie jej do publicznej obrony.

kmdr dr hab. Wojciech SOKOŁOWSKI, prof. AMW